
Tekijänoikeudet opetuksessa

Tarmo Toikkanen

Oppimisympäristöjen design-tutkija, opettajankouluttaja, tietokirjailija

tarmo.toikkanen@iki.fi

v1.3, 2023-08-14

[Alkuperäinen versio netissä](#) (muut kielet: [sv](#), [en](#))

Copyright © 2023 Tarmo Toikkanen. Tämä teos on julkaistu
[Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 -lisenssillä](#).

sisällysluettelo

01

perustiedot

02

tekijänoikeuden muodostuminen

03

yleiset käyttöoikeudet

04

opetuksen käyttöoikeudet

05

avoimet sisällöt

06

kysymykset ja vastaukset

01 perustiedot

osion tiivistelmä

Miten tekijänoikeuksia tulee tulkita ja miten koko järjestelmä toimii? Mitkä ovat turvalliset ja järkevät oletukset jokapäiväisessä toiminnassa?

Miten tekijänoikeuteen tulisi suhtautua?

Tekijänoikeus suojaa pääosin kaikkea mediasisältöä. Julkinen käyttö vaikkapa opetuksessa edellyttää sopivaa lupaa.

Itse tekemälläsi sisällöllä saat tehdä mitä haluat. Muiden sisällön kanssa on oltava tarkkana. Muista, että myös oppilaiden tuotoksilla on suoja.

perustiedot

Lukuisat lakipykälät ja sopimukset vaikuttavat opetuksen käyttöoikeuksiin.

Tärkein perussääntö:

Kun et toimillasi ärsytä sisältöjen tekijöitä etkä vahingoita heidän ansaintamahdollisuuksiaan, luultavasti toimillasi ei ole ikäviä seuraamuksia.

Jos haluat tarkemmin tietää, mitä saat ja et saa tehdä missäkin tilanteessa, on sinun tutustuttava eri lupiin ja sopimuksiin.

toimi näin

10+1 vinkkiä opettajalle

Muistamalla nämä vinkit pärjät jo hyvin.

1. Oleta, että kaikki kohtaamasi media on tekijänoikeuden suojaamaa.

2. [Löydä perustelu haluamallesi käytölle](#): Miksi se olisi sallittua?

3. Avoimia [Creative Commons](#) -sisältöjä voit aina hyödyntää vapaasti.

4. Kysy oppilaitosjohtolta tietoa käyttöluvista ja toimintaohjeista.

5. Opetusryhmän sisäisessä toiminnassa on enemmän joustoja kuin julkisesti netissä toimittaessa.

6. Kunnioita myös oppilaiden tekijänoikeuksia.

7. Oppilaitoksella on oikeuksia teoksiisi vain erikseen sovittaessa.

8. Voit yksityishenkilönä kopioida vapaasti sisältöjä omaan käyttöösi, mutta et voi tuoda niitä opetukseen.

9. Esitä mediaa opetuksessa vapaasti, paitsi [videoita](#) harkiten.

10. Hyödynnä kirjojen [selittäviä piirroksia](#).

11. Älä ärsytä oikeudenhaltijoita.

ympäristön kuvaaminen

Mitä saa ja ei saa tallentaa ympäristöstään?

Saako oppilas videokuvata opetusta? No lain mukaan saa, kuten opettajakin. Mutta vain yksityiskäyttöön. Ja useimmiten koulun järjestyssäännöt ovat tätä tiukempia.

Mitä saa ja ei saa kuvata, äänittää tai videoida löytyy useisiin lakeihin ripoteltuna. Tässä ne on kaikki tuotu yhteen. Ja lopulta on hyvä muistaa, että kohteliaisuussäännöt monesti rajaavat vielä lakia enemmänkin kuvaustilanteita. [Lataa korkealaatuinen versio julisteesta.](https://www.opettajantekijanoikeus.fi/2014/06/10-ohjetta-ymparistoon-kuvaavalle-julisteena/)

Katso video

perustiedot

<https://www.opettajantekijanoikeus.fi/2014/06/10-ohjetta-ymparistoon-kuvaavalle-julisteena/>

kaikesta voi sopia

Sopikaa käyttöoikeuksista etukäteen

Monelta riidalta välttyy,
kun sopii käytötavoista ja
käyttöoikeuksista
etukäteen.

Kun yksi henkilö tekee
aineistoja, on hänellä kaikki
yksinoikeudet. Hänen on vain
päättävä ja sovittava, mitä
oikeuksia hän antaa muille.

Kun ryhmä opettajia tai
oppilaita tuottaa jotain, on
heillä jaetut tekijänoikeudet
loputulokseen. Kukaan
heistä ei voi tehdä tuotoksella
mitään julkisesti ilman muiden
lupaa. Siksi on parempi sopia
käytötavoista projektin alussa
kuin lopussa.

Edellyttäkää oppilaitosjohtolta
selkeitä ohjeita toimintaanne.

02 tekijänoikeuden muodostuminen

osion tiivistelmä

Miten tekijänoikeus syntyy?
Mitä lähioikeudet ovat? Mikä
on suojan piirissä ja mikä ei?

tekijänoikeuden historiaa

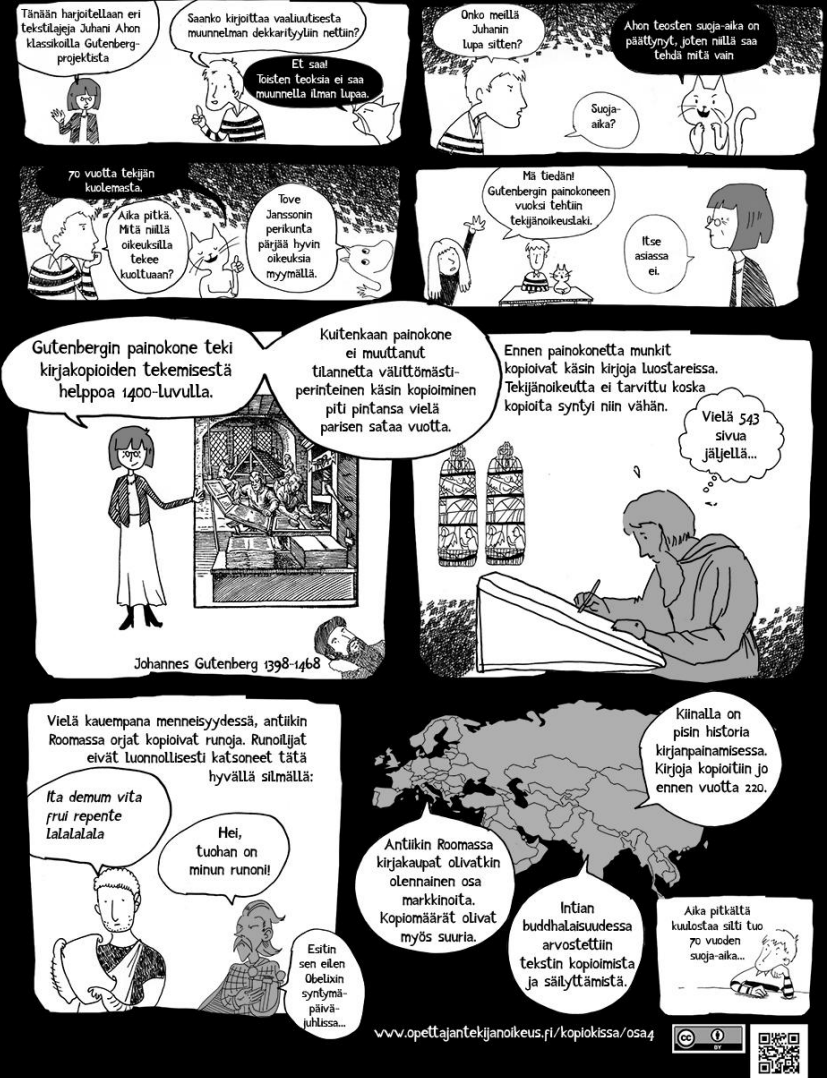
Myytti: Gutenbergin painokone

Englannin tekijänoikeuslaki 1700-luvulta korosti kaupallisia oikeuksia ja myönsi kruunun luvalla painotaloille monopoleja. Ranskan laki taas korosti tekijän moraalisia oikeuksia. Lakien tarkoitus oli tasapainottaa luovan työn tekijöiden ja yhteiskunnan oikeuksia.

Nykyiset tekijänoikeuslait juontavat juurensa näistä laeista ja sisältävät sekä taloudelliset että moraaliset oikeudet.

Viimeiset sata vuotta lakeihin ovat vaikuttaneet mediateollisuuden tarpeet suojata tuotteitaan. Yhteiskunnallinen ilmaisunvapaus ja tekijöiden oikeudet eivät enää ole ainoat lakiin vaikuttavat intressit.

Kopiokissa osa 4: Tekijänoikeuden historiaa

mikä on suojan piirissä

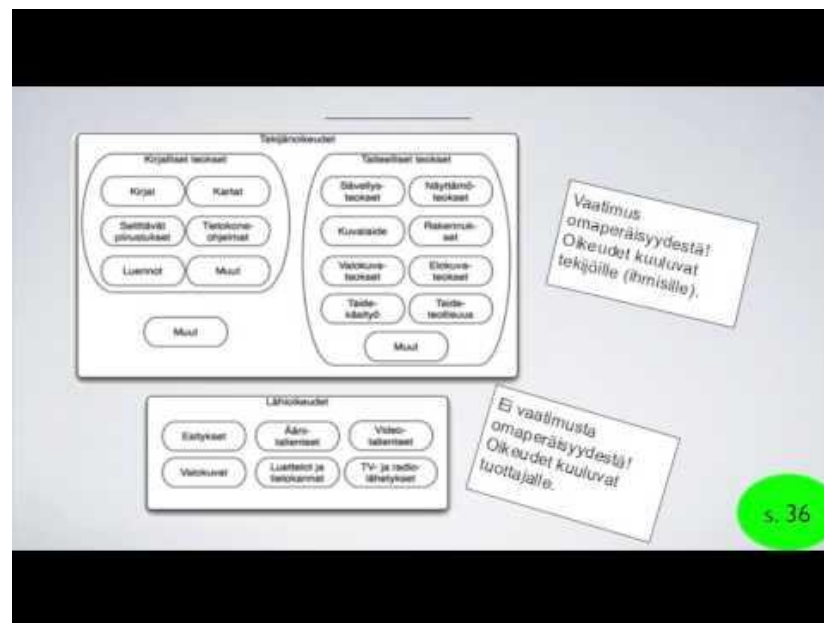
Lähioikeudet ja tekijänoikeudet

Tekijänoikeus on alunperin suojannut kaikkea luovaa ja **omaperäistä**, kuten kirjoja ja musiikkia tai vaikkapa hiekkalinnoja tai puheita.

Myöhemmin lakiin on lisätty **“lähioikeudet”**, jotka suojaavat kuutta mediateollisuudelle tärkeää asiaa: valokuvia, äänitallenteita, videotallenteita, teosten esityksiä, tv- ja radiosignaaleja sekä luetteloja ja tietokantoja.

Tietty tuotos voi siis saada suojaa teoksena, jos se on riittävän omaperäinen ja “ylittää teoskynnyksen”. Tämän lisäksi sama tuotos voi olla lähioikeuksienkin suojaama. Esimerkiksi tyypillinen elokuva on sekä teos että videotallenne.

Katso video

tekijänoikeussuojan muodostuminen

Miten suoja syntyy?

Pyytämättä ja yllättäen.

Tekijänoikeus syntyy ihmiselle automaattisesti, kun suojan piirissä oleva tuotos on syntynyt. Tekijä saa tietyt yksinoikeudet, joista ei voi myöskään kieltäytyä.

Tekijä voi olla vain ihminen. Eläimet, kasvit, luonto, jumalat tai yliluonnolliset olennot eivät voi saada tekijänoikeuksia. Yleisesti myöskään lait ja julkishallinnon lausumat eivät ole tekijänoikeudella suojattuja.

Apinselfie

Lähioikeudet syntyvät tuotoksen tuottajalle, joka voi olla ihminen tai organisaatio. Ne syntyvät automaattisesti eikä niistä voi kieltäytyä.

Jos yksinoikeuksien saaja haluaa antaa muille tiettyjä oikeuksia, hänen on ilmaistava se erikseen. Pelkkä aineiston lataaminen internetiin ei anna muille käyttöoikeuksia. Creative Commons -lisenssit ovat standardoitu tapa antaa käyttöoikeuksia avoimiin sisältöihin.

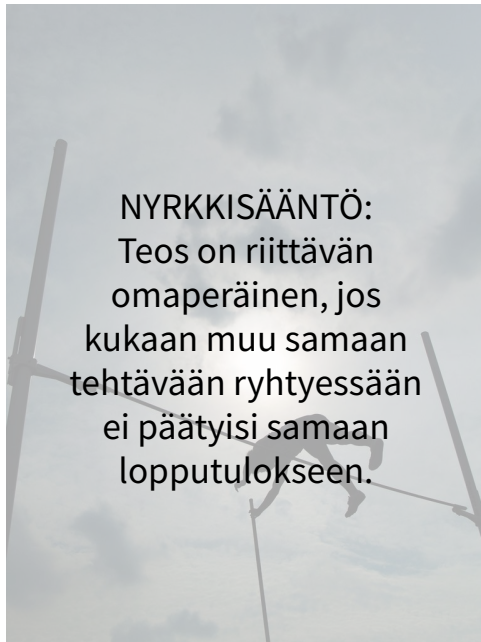
teoskynnys

Mikä on riittävän omaperäistä?

Katso video

Kuva: Sebastian Mary, CC BY-SA

Tämä valokuva ei ole riittävän omaperäinen ollakseen teos.

Onko teoriassa mahdollista, että joku, jossain, joskus, voisi itsenäisesti tuottaa saman tai samankaltaisen tuotoksen? Jos näin voi käydä, teoskynnys ei ole ylittynyt.

Eri mediaformaateissa teoskynnyksen ylitys on yleistä tai harvinaista:

- Vapaata tekstiä ei tarvita kuin pari kappaletta, niin sanojen yhdistelmä on jo uniikki.
- Valokuva on aina lähioikeuksin suojattu ns. tavallinen valokuva. Valokuvan teoskynnys on todella korkealla.
- Videot ylittävät teoskynnyksen käytännössä heti, jos joku jollain tavalla ohjaa, mitä videossa tapahtuu.
- Musiikkia pidetään käytännössä aina teoksena.
- Moderni taide voi olla ongelmallista arvioida; käytännössä teos-statukseen vaikuttaa tekijän maine sekä julkaisupaikka ja -tapa.
- Kartat eivät ole omaperäisiä, mutta käytännössä karttoja pidetään aina suojattuina.

muodostuminen

tekijänoikeuden kesto

tuotos	kriteeri	suoja-aika	vuonna 2023 vanhentunut
mikä tahansa	riittävän omaperäinen eli teos	70 vuotta tekijän kuolemasta	-1952
äänitallenteet	-	50 vuotta tallennuksesta sekä 70 vuotta julkaisusta	-1962 (vuoden 2013 lakimuutos kasvatti suoja-ajan 50->70v, joten kustantajan oikeudet Beatlesien ensilevyyn vuodelta 1963 kestävät ainakin vuoteen 2033; US:Asa suoja-ajat venyvät aina kun Mikki Hiiri uhkaa joutua suojattomaksi)
kuvatallenteet	-	50 vuotta tallennuksesta sekä julkaisusta	-1972
valokuvat	-	50 vuotta valmistuksesta	-1972
tietokannat ja luettelot	työläs tehdä	15 vuotta julkaisusta	-2007
tv- ja radiolähetykset	-	50 vuotta viimeisestä lähetyksestä	-1972
esitykset	teosten esitykset	50 vuotta esityksestä	-1972

muodostuminen

teoskynnyksen ylitys

Esimerkkejä

teoskynnys alittuu (yleensä)

selittävät piirrokset

reseptit, käsityöohjeet, työohjeet

harjoitustehtävät

ruutukaappaukset

tietokannat ja luettelot

teosten ohjeiden mukaiset esitykset

teoskynnys ylittyy (yleensä)

nuotit, sanoitukset

runot

proosateksti, ainekirjoitukset

kirjat

blogikirjoitukset

improvisoitu luento tai puhe

maalaukset ja taidegrafiikka

muodostuminen

tekijänoikeussuojan ulkopuolella

Harjoitukset ja selittävät piirroksset

Teoskynnys ei pääsääntöisesti ylitä harjoitustehtävissä eikä todellisuutta selittävissä piirroksissa (kaaviot, rakennekuvat, diagrammit). Harjoituksiin liittyvät aineistot tai koriste kuvat voivat olla suojattuja, mutta itse harjoitustehtävän teksti ei yleensä ole hersyvää proosaa.

Harjoitustehtävänantoja ja selittäviä piirroksia ei siis suojata teoksina, joten niiden kopiointia ei tekijänoikeuslaki mitenkään rajoita. Tämä selittää, miksi eri kustantajien oppikirjoissa voi olla samankaltaisia harjoituksia ja selittäviä kuvia.

Myös opettaja saa kopioida harjoituksia (ei aineistoja) sekä selittäviä piirroksia haluamallaan tavalla, haluamaansa tarkoitukseen.

Kopiokissa osa 2: Selittävät piirroksset

Testaa ymmärryksesi

1. Onko Sibeliuksen 7. sinfonia vielä tekijänoikeussuojan piirissä?
2. Jos 3-vuotias lapsi ottaa kännykällä valokuvan, syntykö valokuvaan yksinoikeudet? Kuinka pitkäksi aikaa ja kenelle?
3. Kenelle syntyvät yksinoikeudet Ylen tv-uutislähetykseen, jossa uutisankkuri puhuu?
4. Kirjan tekijänoikeussuoja päättyy milloin?

1. Säveltäjän kuolemasta (1957) ei ole vielä kulunut 70 vuotta, mikä on teoksen suoja-aika. Sinfonian julkaisuvuosi (1927) ei vaikuta asiaan.
2. Yksinoikeudet ovat valokuvaajan lähioikeudet ja ne syntyvät lapselle. Toisaalta huoltaja hallinnoi lapsen oikeuksia.
3. Videotalleenteen yksinoikeudet syntyvät tuottajalle, eli Ylelle. Kameramies ei saa yksinoikeuksia. Toisaalta tallenteelle tulee uutinen, jonka käsikirjoitus monesti ylittää teoskynnyksen. Jotta Yle voi videota käyttää, on sillä oltava lupa sekä uutisen kirjoittajalta (teoksen suoja) että sen esittäjältä (esiintyjän lähioikeudet).
4. 70 vuotta tekijän kuoleman jälkeen.

03 yleiset käyttöoikeudet

osion tiivistelmä

Millä tavoin toisten tuotoksia voi hyödyntää jokapäiväisessä elämässä?

Opetuksen erityisoikeudet käsitellään osiossa 04.

Milloin voi toisen tuotosta hyödyntää?

tekijän yksinoikeus	lain sallimat poikkeukset
Levittäminen (fyysisinä kappaleina)	-
Välittäminen (esim netissä)	-
Esittäminen (julkisesti)	-
Kopiointi (osittainen tai kokonaan, sisältää oikeuden levittää , välittää ja esittää tehtyä kopiota)	kuvasitaatti; maiseman vapaus; sitaatti
Muuntelu (sisältää kopiointioikeuden)	yksityiskäyttö; parodia ja satiiri

sitaatti

Oman esityksen havainnollistaminen

Katso video

“Julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.”

Tässä kaikki, mitä laki asiasta sanoo. Sitaattioikeus on siis varsin laaja. Se koskee myös lähioikeuksin suojattuja tuotoksia.

Sitaatin voi ottaa mistä tahansa teoslajista (tekstistä, videosta, elokuvasta, puheesta...) ja liittää sen mihin tahansa tuotokseen (luento, blogikirjoitus, oppikirja, taideteos). Sitaatin on oltava tarpeellinen eli sen on havainnollistettava jotain käsiteltävää seikkaa.

Käytännössä sitaatin ottaminen visuaalisesta tuotoksesta (patsas, maalaustaide, valokuva...) on hankalaa. Sitaatin ymmärretään olevan pieni osa alkuperäisestä teoksesta, joten sitaatti ei voi olla esim. valokuva kokonaisesta patsaasta. [Kuvasisaattioikeus](#) on eri asia ja koskee vain tiettyjä tilanteita.

kuvasitaatti

Kuvia tieteellisiin esityksiin

“Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen”

Tämän taideopetusta varten tehdyn lakipykälän tulkinta on vuosien saatossa laajentunut ja nykyisin tieteelliseen esitykseen saa ottaa mitä tahansa kuvia, ei vain taideteosten kuvia.

Kuten [sitaatioikeudessakin](#) “arvosteleva tai tieteellinen esitys” voi olla mitä tahansa: luento, artikkeli, blogikirjoitus yms. Käytetyn kuvan on liityttävä tekstiin, eli käytännössä kuvaan on viitattava esityksestä eikä se voi olla vain koriste.

Katso video

Mikä esitys sitten on tieteellinen? Tarkkaa määritelmää ei ole, mutta kriteerinä ei ole tekijän akateeminen asema tai oppiarvo, vaan itse esitys. Jos esityksessä asiaa käsitellään loogisesti ja väitteet on perusteltu lähdeviittein, voitaneen puhua tieteellisestä esityksestä. Yleissääntönä voisi sanoa, että yliopiston ja korkea-asteen opetusmateriaalin tulisi olla tieteellisiä esityksiä, samoin opiskelijoiden opinnäytetöiden.

maiseman vapaus

Rakennusten ja pysyvän taiteen kuvaaminen

Rakennuksen valokuvakin on teoksen kopio

Jotta turistit eivät lomakuvia jaellessaan olisi rikollisia, useimmissa maissa on ns. *freedom of panorama*, eli lait, jotka sallivat rakennetun ympäristön valokuvaamisen.

Arkkitehti ei voi kieltää rakennuksen valokuvan julkista käyttöä. Kuva: [Alvesgaspar @ Wikimedia Commons](#), [CC BY-SA](#). Eduskuntatalon suunnittelu: J. S. Sirén

Suomessa käytännössä sallitaan pysyvien taideteosten sekä rakennusten valokuvaaminen. Taideteosten valokuvia ei saa kaupallisesti hyödyntää, mutta muuten valokuvien käyttötavoilla ei ole rajoituksia.

“Pysyvä taideteos” tarkoittaa, että teos on pysyvästi kiinni ympäristössään. Puiston patsaat ja seinämaalaukset ovat tästä hyviä esimerkkejä.

Me kaikki olemme myös yksityishenkilöitä

Euroopassa sallitaan teosten yksityiskäyttö

Saat siis yksityishenkilönä kopioida koko internetin ja lähikirjaston halutessasi. Mutta vain yksityiskäyttöösi.

Yksityiskäyttöön tehtyjä kopioita ei saa ikinä tuoda julkiseen tilanteeseen. Kopioita ei myöskään saa tehdä muille kuin itselleen ja muutamalle lähipiirin edustajalle. Käytännössä siis korkeintaan kolmelle perheenjäsenelle.

Esimerkkejä:

- Voit kopioida kirjan valokopiokoneella itsellesi.
- Voit skannata tai valokuvata kirjan itsellesi.
- Voit kopioida kirjastosta lainaamasi musiikki- ja elokuvalevyt omaan käyttöösi.
- Voit ottaa valokuvia taideteoksista itsellesi.
- Et voi jättää kirjan valokopionippua valokopiokoneen lähelle muiden kopioitavaksi.
- Voit tallentaa musiikkiesityksen omaan käyttöösi.

Muista lisäksi, että eri paikoissa (elokuvateatterit, museot, keikkapaikat) voi olla omia järjestyssääntöjä valokuvaamisesta sekä ääni- tai videotallentamisesta. Näiden sääntöjen rikkominen ei sinänsä riko lakia, mutta voi aiheuttaa porttikiellon ja muita hankaluuksia.

Yksityiskopioita ei voi tuoda julkisuuteen tai levittää muille.

oppilaitokset ja yksityiskäyttö

Opetustoiminta on julkista, vaikka osin muistuttaakin yksityistä toimintaa

Tässä kohdassa meidän lainsäädäntömme on tulkinnanvarainen.

Opetus on käytännössä ymmärrettävä julkiseksi toiminnaksi, jolla kuitenkin on vakiintuneen käytännön kautta tiettyjä lisäoikeuksia (mm. musiikin sovittaminen, nuotinnos, soinnutus, tekstin tyyliuunnelmät).

parodia ja satiiri

Sananvapauden oikeudet

Sananvapautteen kuuluu myös vastuu omista sanomisistaan.

Parodiaa ja satiiria ei mainita Suomen tekijänoikeuslaissa erikseen, mutta niitä saa käyttää sananvapauden nojalla.

Charlie Chaplinin elokuva Diktaattori

oli satiiria. Kuva: ei tekijänoikeussuojaa (public domain), koska USA:ssa ennen vuotta 1964 elokuvien trailerit eivät saaneet tekijänoikeussuojaa.

Jos tuotos on satiirinen tai parodinen, antaa sananvapaus laajan oikeuden kohdeteoksen muunteluun tässä tarkoituksessa. Opettajan on kuitenkin hyvä tuntea nämä tyyllilajit. Pelkkä hauskuus ei vielä tee työtä parodiaksi.

Testaa ymmärryksesi

1. Voiko sitaattina ottaa kokonaisen valokuvan?
2. Voiko opettaja kopioida netistä sisältöjä vedoten yksityiskäyttöoikeuteen? Mihin hän voi sisällöt tallentaa?
3. Onko oma opetuksesi pääsääntöisesti tekijänoikeudellisessa mielessä yksityistilaisuus?

1. Sitaatin on oltava vain pieni osa alkuperäistä teosta. Toisaalta kuvasitaattioikeus sallii koko kuvan ottamisen akateemiseen esitykseen.

2. Opettajakin voi olla yksityishenkilö. Yksityiskopiot hän voi tallentaa omalle tietokoneelleen tai kännykkäänsä tai muistitikulle. Työnantajan tarjoamaan koneeseen säilytys on vielä sallittavissa, mutta työnantajan verkkopalvelussa sisällöt eivät enää ole yksityiskopioita.

3. Vastaus riippuu opetustilanteestasi. Peruskoulussa ja toisella asteella voitaisiin vielä perustellusti pitää opetusta yksityistilaisuutena, korkea-asteella tai vapaassa sivistystyössä ei.

04 opetuksen käyttöoikeudet

osion tiivistelmä

Millä tavoin toisten tuotoksia
voi hyödyntää opetuksessa?

Milloin voi toisen tuotosta hyödyntää?

tekijän yksinoikeus

lain sallimat poikkeukset

Levittäminen (fyysisinä kappaleina)

kopiolupa (valokopiot),
kokoomateokset

Välittäminen (esim netissä)

kopiolupa (digikopiot)

Esittäminen (julkisesti)

esitysoikeus, tv- ja radiolupa

Kopiointi (osittainen tai kokonaan,
sisältää oikeuden **levittää**, **välittää** ja
esittää tehtyä kopiota)

kopiolupa (valokopiot ja digikopiot), tv-
ja radiolupa, väliaikainen tallennus,
ylioppilaskirjoitukset

Muuntelu (sisältää **kopiointi**oikeuden)

kopiolupa (muunteluoikeus)

esitysoikeus

Koulussa saa esittää melkein mitä vain

Kaikessa opetuksessa on oikeutettua esittää teoksia.

Esittämistä on mm. laulaminen, ääneen lausuminen, musiikin soittaminen soittimilla sekä videoprojektorin käyttö.

Ilman opetuksen esitysoikeutta ei tätäkään laitetta voisi käyttää kuin opettajan oman tuotannon esittämiseen.

Kuva: [Raffi Asdourian, CC BY](#)

Esitysoikeudesta on rajattu pois elokuvateokset ja näytelmäteokset. Näytelmien esittämiseen tarvitaan siis lupa tekijöiltä, joten käytännössä näytelmät ovat pääasiassa koulun henkilökunnan itse tekemiä.

Vuodesta 2023 alkaen myös elokuvia voi esittää opetuksessa. Mikäli elokuvaan on saatavilla maksullinen lupa, se on hankittava. Mikäli lupaa ei ole saatavilla, voi elokuvan silti esittää havainnollistamistarkoituksessa.

väliaikaisten esitysten tallennus

Reflektointia varten

Esitysoikeuteen ei kuulu oikeus esityksen tallentamiseen.

Jos opettaja tai oppilas esittää kolmannen osapuolen teosta, on esittäminen sallittua, mutta tallentaminen tai etäyhteydelle välittäminen ei ole. (Katso kuitenkin kopioluvan [esitysoikeus](#).)

Erillinen pykälä sallii väliaikaisten tallenteiden tekemisen yksinomaan reflektointia varten. Tällöin esityksen voi tallentaa ja tallenteen katsoa samalla tai viimeistään seuraavalla opetustuokiolla. Tämän jälkeen tallenne on poistettava.

Kopiokissa osa 1: Väliaikainen tallennus

Tekijät: Tarmo Toikkanen ja Sanna Vilmusenaho

tv- ja radiolupa

TV-ohjelmat hyötykäyttöön

Opetushallitus sopii luvasta, jonka perusteella kouluissa saa esittää ja tallentaa tv- ja radio-ohjelmia.

Tallenteet on tehtävä koulun toimesta, ei opettajan omilla välineillä. Tallenteita saa säilyttää kaksi vuotta esim. koulun verkkolevyllä.

Luvan piirissä on:

- Ylen TV-kanavat
- MTV3-kanava
- Ylen radiokanavat
- Ylen Elävä Arkisto
- Yle Areena

Luvan piirissä ei ole:

- MTV Katsomo
- Elokuvat
- Mainokset
- Ulkomaiset jatkuvajuoniset sarjat

Lupien sisältö kannattaa tarkistaa joka lukuvuoden alussa, sillä niistä sovitaan joka vuosi ja sopimusten sisältö saattaa elää.

Lisenssi koskee vain varhaiskasvatusta, perus- ja toisen asteen oppilaitoksia.

Valokopioita, digikopioita ja muutakin

Opetukselle keskeisen tärkeä lupa on Kopioston kopiolupa.

Kopiolupaan sisältyy vanha valokopiolupa sekä uudempi digilupa.

Kopioluvan perusteella tehtyjä kopioita voi käyttää vain opetuksessa, eikä niitä voi koskaan julkaista opetusryhmää laajemmalle yleisölle.

Lupa koskee varhais-, esi-, perus- ja toisen asteen oppilaitoksia Opetushallituksen hankkimana. Korkea-asteen oppilaitokset hankkivat luvat itse.

Vapaaseen sivistystyöhön on saatavilla osin vastaavat luvat.

Lupien sisältö kannattaa tarkistaa joka lukuvuoden alussa, sillä niistä sovitaan joka vuosi ja sopimusten sisältö saattaa elää.

Valokopiolupa:

- Valokopiointi
- Tulostaminen

Digilupa:

- Skannaaminen
- Digikopiointi
- Etäyhteydet
- Muunteluoikeus

Kopioluvan eri osia käsitellään seuraavilla sivuilla tarkemmin.

Kopioston kopolupa: valokopiot

Printteri laulaa

20 sivua. Tämän säännön joka opettaja muistaa.

Kopiolupa sisältää sekä valokopiointi- että tulostusoikeuden.

Yhdestä julkaisusta saa siis valokopioida korkeintaan 20 sivua / oppilas / lukukausi (ei kuitenkaan yli 50 %).

Verkosta saa tulostaa tekstiä ja kuvia 20 sivua / digitaalinen lähde, ja valokopioida ne oppilaille.

[Kuva: Mace Ojala, CC BY-SA](#)

Rajoitukset

Nuottien ja laulujen sanoissa raja on 10 sivua, ei 20 sivua. Luvasta on rajattu pois harjoitus- ja tehtäväkirjat.

Esikoulu, peruskoulu, lukio	ok
Ammatillinen	ok
Korkea-aste	ok
Varhaiskasvatus	ok
Vapaa sivistystyö	ok

Kuvia netistä

Opettajat ja oppilaat voivat kopioida netistä tekstiä ja kuvia ja hyödyntää niitä omassa työssään.

Lähteet on tietenkin mainittava. Kopioita ei saa levittää samaa opetusryhmää laajemmalle yleisölle.

Sallitut kopiomäärät vaihtelevat oppiasteittain 5–20 kuvan tai tekstisivun välillä. Tarkista oman oppilaitoksesi rajat Kopioston verkkosivuilta, sillä ne voivat muuttua vuosittain.

Digilupa tuli käyttöön vuoden 2011 syksyllä ensin vapaaehtoisena lisälupana. Se on vuosien aikana kehittynyt ja vakiintunut käyttöön.

Esikoulu, peruskoulu, lukio	ok
Ammatillinen	ok
Korkea-aste	ok
Varhaiskasvatus	ok
Vapaa sivistystyö	ok

Kopioston kopiolupa: esitysoikeus

Esiintyminen myös etäosallistujille

Opetuksen esitysoikeus koskee vain samassa fyysisessä tilassa olevaa yleisöä.

Jotta etäopetus olisi mitenkään mahdollista, kopiolupa on ympätty oikeus tehdä esityksistä tallenteita.

Tallenteita ei saa jakaa samaa opetusryhmää suuremmalle yleisölle.

Esitykset saa striimata etäosallistujille suorana lähetyksenä ja ne voi myös tallentaa oppilaitoksen palvelimille, mutta vain saman opetusryhmän käyttöön kyseisen opintojakson ajaksi.

Esikoulu, peruskoulu, lukio	ok
Ammatillinen	ok
Korkea-aste	ok
Varhaiskasvatus	ei
Vapaa sivistystyö	ok

Tarkoituksenmukainen muuntelu on sallittua

Valtaosa kielten
opettajista käyttää
ajankohtaisia tekstejä
käännösharjoituksina.

Vaikka teosten muuntelu on hyödyllinen ja hyväksyttävä toimintatapa opetuksessa, ei siihen ole laissa ollut lupaa. Tilanne korjattiin lisäämällä muunteluoikeudet Kopioston kopiolupaan syksystä 2016 alkaen.

Nyt on siis sallittua tehdä tekstimuunnelmia, käännöksiä sekä esim. kuvataideopetuksessa jäljennöksiä tai muunnelmia. Nämä oikeudet eivät koske musiikkia.

Esikoulu, peruskoulu, lukio	ok
Ammatillinen	ok
Korkea-aste	ok
Varhaiskasvatus	ei
Vapaa sivistystyö	ei

musiikin hankala asema opetuksessa

Miten musiikkia voi opetuksessa hyödyntää?

Musiikin rooli opetuksessa on keskeinen, mutta sen taloudellinen tärkeys tekee monista luvista jäykkiä.

Tärkein apu opettajalle on oikeus esittää musiikkia opetuksessa. Tämä kattaa laulamisen sekä soittamisen instrumenteilla, tietokoneella tai cd-soittimella yms.

Osa musiikkiesityksistä on selkeästi osa opetustoimintaa, jolloin opetuksen esitysoikeus sallii sen. Osa esityksistä taas on yleisötilaisuuksia, joissa musiikin esittäminen edellyttää erillisen luvan.

Kunnan kouluissa kuntien maksama vuosilupa kattaa musiikin esittämisen kunnan työntekijöiden järjestämissä tilaisuuksissa kuten koulun kevätjuhlassa. Muissa tilanteissa Teostolta on hankittava erillinen esityslupa.

Testaa ymmärryksiä

1. Mitä televisiolähteitä saa esittää opetuksessa?
2. Mikä on Kopioston kopioluovalla tehtyjen kopioiden sallittu käytön laajuus?
3. Voiko yksittäisen harjoituksen kopioida tehtäväkirjasta valokopiokoneella? Entä kännykällä kuvaamalla?

1. Ylen tv-kanavat ja Mtv3 tv-lähetyskensä, netistä Ylen Elävä arkisto sekä Yle Arena.
2. Vain opetus- ja opiskelukäyttöön yhden opetusryhmän laajuisesti ja yhden opintojakson ajaksi.
3. Jos tehtävässä ei ole aineisto-osuutta, itse tehtävänänto ei ole teos, joten sen voi kopioida kuten haluaa. Jos tehtävässä on aineisto (esim. runo), edellyttää kopiointilupaa, jollaista ei ole valmiina annettuna.

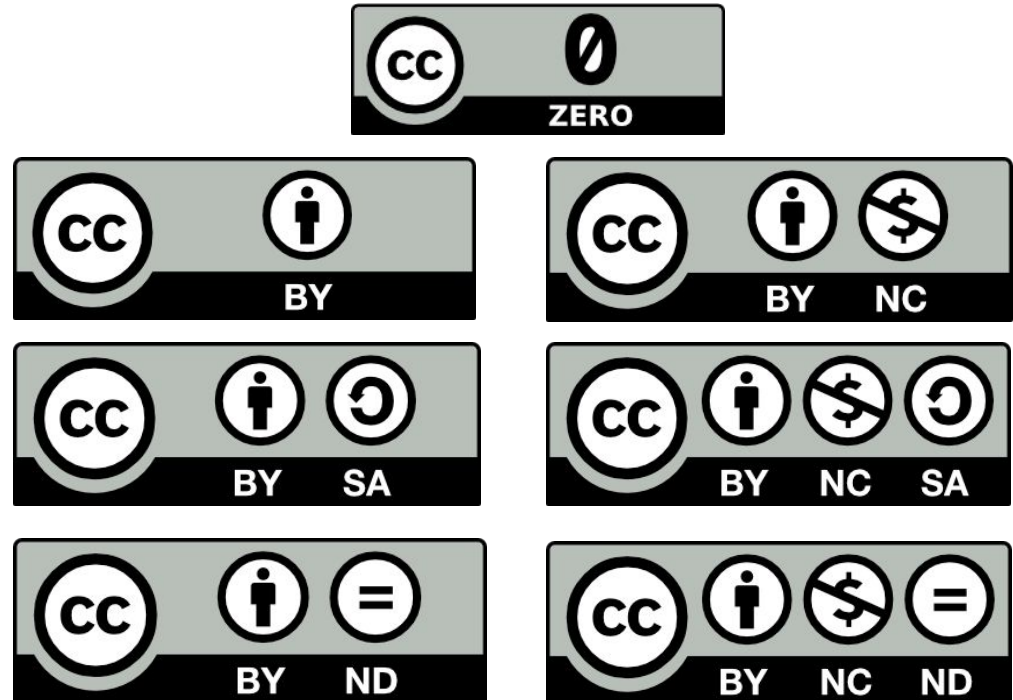
05 avoimet sisällöt

osion tiivistelmä

Avoimia sisältöjä voi käyttää varsin laajasti. Creative Commons on maailman laajimmin käytetty avoimen sisällön käyttö lupa, joka on hyvä tuntea.

Avointen sisältöjen käyttöluupa

Creative Commons -lisenssit ovat globaali standardi avoimen sisällön jakamiselle verkossa. Niitä käyttävät yksittäiset tekijät, valtiot, säätiöt, yliopistot ja tutkimuslaitokset. CC-lisenssit ovat osa ydintoimintoja monissa keskeisissä internet-palveluissa. Ne ovat muuttaneet internetin toimintatapoja. Ihmiset kaikkialla maailmassa pääsevät entistä laajemmin käsiksi tietoon ja kulttuuriin.

Avointen sisältöjen käyttö lupa

Creative Commonsin historia ja tarkoitus

Creative Commons tarjoaa helppokäyttöisiä lisenssejä kaikkien käyttöön, jotta omien tuotosten oikeuksien jakaminen olisi mahdollisimman helppoa.

Creative Commons Inc on yhdysvaltalainen voittoa tavoittelematon yhtiö, joka perustettiin vuonna 2001.

Creative Commons ylläpitää ja kehittää samannimisiä lisenssejä, joita kuka tahansa saa käyttää ilman maksua, rekisteröitymistä tai lupaa.

Tekijät

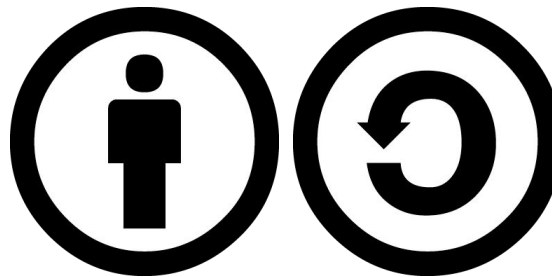
Tekijät voivat halutessaan lisensoida tuotoksiaan CC-lisenssillä ja antaa koko maailmalle tiettyjä käyttöoikeuksia.

Hyödyntäjät

Hyödyntäjät voivat hakea avoimia sisältöjä ja käyttää niitä omassa tuotannossaan CC-lisenssin mukaisesti.

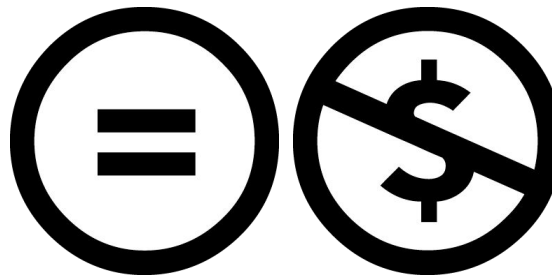
CC-lisenssit koostuvat neljästä ehdosta

Nimeä (BY): Tekijän nimi ja lisenssi on mainittava.

JaaSamoin (SA): Muunnelmat on lisensoitava samalla lisenssillä.

EiMuutoksia (ND):
Lisenssi ei sisällä
muunteluoikeuksia.

EiKaupallinen (NC): Lisenssi koskee vain ei-kaupallista käyttöä.

CC-lisenssit

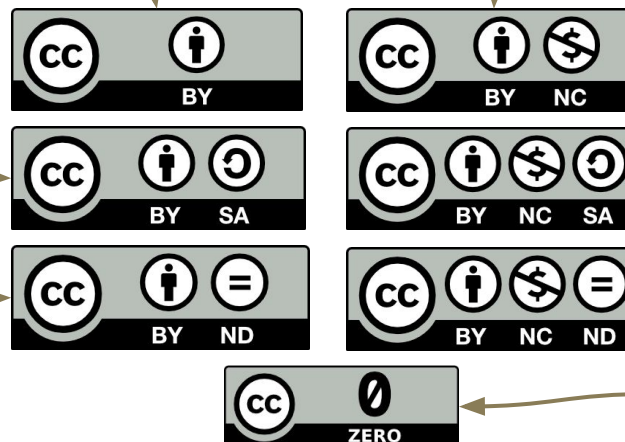
Kuusi erilaista lisenssiä (+1)

Avoimin CC-lisenssi, joka edellyttää vain tekijän mainitsemisen. Kaikki käyttötavat ovat sallittuja.

Samat kolme lisenssiä, joissa on lisäksi rajattu kaupallinen toiminta luvan ulkopuolelle. Sisällön julkinen käyttö kaupallisesti ei siis ole sallittua.

Kuten CC BY, mutta edellyttää muunnelmien julkaisun samalla lisenssillä.

Kuten CC BY, mutta ei salli muunnelmien julkista käyttöä.

CC Nolla tarkoittaa, että tekijä on luopunut kaikista oikeuksistaan, joista hän voi luopua. Käytännössä tekijän nimeä ei ole pakko mainita, joskin se on monesti hyvä tapa, ettei syöllisty plagiointiin.

CC-lisensoidun sisällön käyttäminen

Näin hyödynnät CC-aineistoja

CC-lisenssi antaa sinulle oikeuden kopioida aineistoja ja hyödyntää niitä julkisesti melkein millä tahansa tavalla.

Tärkeintä on muistaa kunkin CC-lisenssin ehdot ja niiden seuraaminen.

Tärkein ehto on Nimeä (BY). Tekijän nimi on mainittava, samoin käytetty CC-lisenssi sekä linkki julkaisupaikkaan.

Oheinen video on esimerkin vuoksi mukana. Periaatteessa pelkkä videon tekijä, lisenssi ja linkki riittäisivät, mutta koska videon musiikki oli erikseen CC-lisensoitu, se on mainittu myös.

Katso video

[Video](#): Sebastian Draxler & Alexander Boden, CC BY
Musiikki: Princess by Zero-Music, CC BY-SA

avoimet sisällöt

Mitä CC-lisenssejä voi yhdistellä?

Koska CC-sisältöä saa muunnella ilman eri lupaa, eri sisältöjä voi myös remiksata.

Oheinen taulukko kertoo, mitä lisenssejä voit yhdistellä toisiinsa (esim. kuva ja musiikki).

Taulukon lähde:
<https://creativecommons.org/faq/>

								
	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Näin teet sisällöstäsi avointa

Kuka vain saa käyttää CC-lisenssejä tehdäkseen tuotoksistaan avoimia.

Julkaisussa tai sen yhteydessä on vain mainittava CC-lisenssi asianmukaisesti. Oikean sanamuodon saat osoitteesta <https://creativecommons.org/choose/>

Esimerkiksi tämän materiaalin etusivulla on alla näkyvä merkintä.

- Copyright-merkintä on hyvä vakiintunut tapa ilmaista julkaisuvuosi ja tekijä. CC ei ole vaihtoehto © -merkille, vaan “Kaikki oikeudet pidätetään”-tekstille.
- CC-lisenssin logo on hyvä visuaalinen tapa ilmaista lisenssi, mutta se ei ole pakollinen.

- Tärkein osa on sanoa, että teos on julkaistu jollakin tietyllä CC-lisenssillä. Lisenssin pitkä nimi on hyvä mainita (ei vain lyhenne). Lisäksi tarvitaan linkki lisenssin tiivistelmäisivulle, jotta lisenssi on yksiselitteisesti määritetty.

Copyright © 2019 Tarmo Toikkanen. Tämä teos on julkaistu [Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 -lisenssillä](#).

CC-lisenssin merkitseminen painotuotteeseen

Ja sama paperilla

CC-lisenssejä voi käyttää myös painotuotteiden lisensointiin.

Ainoa ero on, että lisenssin linkin on oltava näkyvässä, koska linkki ei ole klikattavissa kuten verkkosisällöissä.

Aiemman sivun esimerkki voitaisiin merkitä painotuotteessa, videossa tai muussa materiaalissa alla näkyvällä tavalla, jos linkkiä ei voida klikata suoraan vaan osoite on itse kirjoitettava.

Copyright © 2019 Tarmo Toikkanen. Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä. Tarkastele lisenssiä osoitteessa <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

muutama huomio lisensoinnista

Ennen kuin lisensoit omia teoksiasi avoimesti...

Varmista ensin, että sinulla on oikeus lisensoida teos avoimesti.

- Olet teoksen päätekijä ja pääosa sisällöstä on sinun tekemäsi.
- Muiden tekemät osuudet on joko
  - lisensoitu yhteensopivalla CC-lisenssillä tai
  - olet saanut muilta tekijöiltä luvan CC-lisensointiin.
- Onko teos tekijänoikeuden tai lähioikeuksien alainen? Esimerkiksi selittävä piirros ei Suomessa yleensä ole tekijänoikeuden piirissä.

Huomioi, että CC-lisenssejä ei voi perua. Voit itse lopettaa teoksen jakelun CC-lisenssillä, mutta muut voivat sitä jatkaa.

Toisaalta, CC-lisenssi ei rajoita tekijänoikeuden haltijoita. Tekijät voivat CC-lisensoinnin lisäksi antaa erillisiä käyttöluvia eri tahoille kuten haluavat.

Jos olet jonkin tekijänoikeusjärjestön jäsen, olet antanut tälle järjestölle oikeuden hallinnoida tekijänoikeuksiasi. Varmista järjestön säännöistä, missä tilanteissa voit itse antaa käyttöluvia, kuten CC-lisenssejä.

Testaa ymmärryksesi

1. Miten CC-lisenssi rajoittaa sisällön tekijän toimintaa?
2. Entä jos sisällön on tehnyt ryhmä?
3. Mitä tietoja tulisi näyttää, kun hyödynnät toisen tekemää CC-lisenssoitua sisältöä?
4. Mitä lisärajoituksia tekijä voi liittää valitsemaansa CC-lisenssiin?

1. Ei mitenkään.
2. Elleivät tekijät sovi keskenään mitään muita käyttöoikeuksia, on heidänkin toimittava CC-lisenssin ehtojen mukaisesti, koska kenelläkään ei ole kokonaisuuteen yksinoikeuksia.
3. Tekijän nimi, tarkka CC-lisenssi (lyhyt nimi riittää), linkki lisenssiin sekä linkki alkuperäiseen julkaisupaikkaan.
4. Ei mitään.

06 kysymyksiä ja vastauksia

osion tiivistelmä

Joukko opettajien esittämiä soveltavia kysymyksiä vastauksineen opetuksen eri sektoreilta ja oppiaineista.

Saako Spotifyta käyttää musiikin opetuksessa?

Asia on avoin.

Vuosia sitten musiikinopettajat totesivat Spotifyn käteväksi palveluksi musiikin esittämisessä. Vihdoin raskaista cd-salkuista pääsisi eroon. Spotify-palvelu oli kuitenkin vuosia pannassa. Lakitulkinnat ovat onneksi muuttuneet nettipalveluiden käytön eduksi.

Striimipalvelut ovat käteviä, mutta niissä liikkuu myös isot rahat. Tulisiko koulujen maksaa striimipalvelun käytöstä vai voiko se sisältyä jo lain antamaan opetuksen esitysoikeuteen?

Molempia mielipiteitä on vaihtelevasti esitetty vuosien saatossa. Vuonna 2018 Spotify esitti mielipiteen, ettei sen palveluita voisi käyttää kouluissa ilman lupaa, mutta lopullinen tulkinta on vielä avoinna.

videoiden hyödyntäminen

Miten YouTubea voi käyttää opetuksessa?

Esittämisen kanssa oltava varovainen, muu käyttö on sallittua.

Videoita voi linkittää ja upottaa verkkosisältöihin täysin vapaasti, joskin on hyvä varmistaa, että videot ovat kaikin puolin asiallisia.

Videon esittäminen opetustilanteessa on vuodesta 2023 alkaen selkeästi sallittua. Mikäli videolle on ostettavissa käyttöluva, se on hankittava. Jos lupaa ei ole saatavilla, voi videon silti esittää opetuksen havainnollistamistarkoituksessa. Oppilaat voi joka tapauksessa ohjeistaa katsomaan videoita omilla laitteillaan luokassa tai kotona.

Miten verkossa olevia piirustuksia ja kaavioita voi käyttää omassa oppimateriaalissa?

Kuten tekijänoikeusasioissa aina, halutulle käytölle on oltava jokin lupa tai peruste. Jos tarkoitus on kopioida verkosta kuvamateriaalia, seuraavat luvat voivat tulla kyseeseen:

- Teoskynnys alittuu. Erityisesti selittävät piirroket ja kaaviot jäävät teoskynnyksen alapuolelle.
- Avoin lisenssi. Esimerkiksi Creative Commons -lisenssit pääosin antavat oikeuden kopioida ja esittää teosta.
- Valokopiolupa. Opetuksessa saat tulostaa ja valokopioida kuvan oppilaille.
- Digilupa. Jos digilupa on voimassa oppilaitoksessasi, saat kopioida verkkosivulta korkeintaan 20 kuvaa ja käyttää niitä digiluvan ehtojen mukaisesti oppimateriaalissa.
- Ylioppilaskirjoitukset. Ylioppilaskirjoituksiin ja vastaaviin kokeisiin voit ottaa tällaista aineistoa mukaan.
- Esitysoikeus. Opetuksessa on oikeus esittää julkaistuja teoksia. Voit esittää kuvan videotykillä ilman, että teet siitä digitaalista kopiota.
- Arvostelu tai tieteellinen esitys. Näihin voit ottaa tekstiin liittyviä kuvia kuvasitaatteina.
- Kysymällä lupa tekijältä. Voit ottaa yhteyttä tekijään suoraan ja kysyä tältä käyttö lupaa.

Voinko käyttää kuvaa verkkosivusta tai tietokoneohjelman näkymästä?

Voit, kunhan huomioit kuvassa näkyvät tekijänoikeudet ja yksityisyysoikeudet.

Tietokoneohjelmien tai verkkosivujen käyttöliittymät eivät ole teoksia, joten niiden näkyminen ei rajoita sinun toimintaasi.

Jos kuvassa näkyy esim. valokuvia tai tekstiä, jotka ovat tekijänoikeuden suojaamia, on tällainen sisältö sumennettava tai poistettava. Samoin jos kuvassa näkyy vaikkapa ihmisten kasvokuvia, on ne sumennettava.

Jäikö sinun tekijänoikeuspulmasi
vielä vaille ratkaisua? Ota yhteyttä!

Tarmo Toikkanen

Opettajan tekijänoikeus -oppaan kirjoittaja

<https://www.opettajantekijanoikeus.fi>

Kiitos

yhteystiedot

tarmo.toikkanen@iki.fi

www.opettajantekijanoikeus.fi

PS. Tämä materiaali on avointa sisältöä. Saat levittää sitä kokonaisena, paloina ja muunneltuna, sekä yhdistää muihin aineistoihin. Muista mainita asianmukaisesti tämän materiaalin tekijä, lisenssi ja julkaisupaikka.

